

de la victòria militar nazi al front occidental, Göring ordenà l'organització de l'economia alemanya a escala europea i explica les repercussions teòriques que aquest projecte tingué tant per a Lisboa com per a Madrid.

En el penúltim apartat s'especifiquen els esforços que van fer les dictadures ibèriques per participar del Nou Ordre que s'estava construint i al qual volien adherir-se, mentre pensaven que la guerra seria guanyada per l'Eix. Però, al final de 1942, els règims autoritaris de la Península iniciaren una política neutralista, que s'evidenciaria en el cas espanyol en la destitució de Serrano i la seva substitució per Jordana.

El darrer capítol ens aporta significatives novetats sobre les relacions diplomàtiques practicades o pensades entre els salazaristes i els franquistes amb els règims de Manxukuo, Eslovàquia, Polònia, amb la França de Petain i d'altres. També s'investiga la resistència antinazi iniciada el 1941 i que s'allargà per tota la geografia de l'ocupació.

En conclusió, estem davant una obra sòlida amb una interpretació original del que foren les dictadures ibèriques en la seva fase més feixista.

Josep Sánchez Cervelló

Mark Mazower: *El imperio de Hitler. Ascenso y caída del Nuevo Orden Europeo*, Crítica, Barcelona, 2008, 956 pp.

Qui hagi llegit l'excel·lent treball de Mark Mazower *Dark Continent. Europe's Twentieth Century*,¹ publicat el 1998, ja

haurà tingut una bestreta d'aquest llibre en el capítol «Hitler's New Order, 1938-1945», on esbossa les tesis que després desenvoluparà àmpliament en el llibre que ressenyem. L'objectiu de Mazower se centra a analitzar les característiques de l'expansionisme hitlerià, un tret general del qual era l'ambició de construir un gran domini colonial, diferent dels grans imperis europeus existents fins aquella data perquè es basava en la conquesta i subjugació de pobles europeus, especialment dels residents al gran espai pertanyent a l'URSS. Amb aquest objectiu divideix el llibre en tres parts. Inicia la primera part descrivint la progressiva radicalització en la construcció de l'imperi nazi, que culmina amb l'intent d'estabilització i consolidació del seu domini en la totalitat de l'Europa ocupada. A la segona part es dedica a analitzar els diversos aspectes de la gestió d'aquest gran imperi, incloent apartats especials dedicats a l'Holocaust, a les característiques específiques que va adquirir en la col·laboració i la resistència als diferents països ocupats per l'Alemanya nazi, així com a les característiques de la crisi final i l'enfonsament de l'imperi nazi. La tercera part, la més curta de les tres, es dedica a analitzar el concepte de *Europa* com a unitat econòmica i política segons el prisma nazi i segons els debats polítics de la postguerra, i a situar el nou ordre hitlerià en el marc històric general.

Un aspecte remarcable de l'obra és l'intent, plenament reeixit, d'establir les continuïtats i discontinuïtats de la història política alemanya, des del Kaiserreich fins a la dictadura nazi, amb relació als seus objectius imperialistes, als quals no sols dedica els capítols inicials de la pri-

¹ Mark Mazower: *La Europa negra: desde la Gran Guerra hasta la caída del comunismo*, Ediciones B, Barcelona, 2001, 1a ed.

mera part, sinó que hi retorna periòdicament quan són comprovats en la resta de l'obra. En aquest sentit, segueix autors com Woodruff Smith, que assenyalava que una part de la ideologia i els objectius imperials del Kaiserreich s'havien traslladat al règim hitlerià.² Entre les continuïtats, Mazower fa constar la vigència del *Lebensraum* —la conquesta d'espai per a l'establiment de colons alemanys a costa de les nacions d'Europa de l'Est— i de la *Weltpolitik* —entesa com la consolidació per part d'Alemanya d'una esfera de domini hegemònic a Europa Central i Oriental—, batejada per Friedrich Naumann durant la Primera Guerra Mundial com a *Mitteleuropa*, i l'expansió colonial equivalent a les de França o Gran Bretanya com a condicions per aconseguir l'estatus d'hiperpotència, que mantenen —com en el *Kaiserreich*— el seu caràcter contradictori, la primera com a sinònim d'imperialisme demogràfic i, la segona, com a producte de l'imperialisme econòmic. Entre les ruptures hi figura el caràcter brutalment racista dels objectius imperialistes del nazisme, que situen com a part essencial de l'esmentada construcció imperial tant el genocidi jueu com el d'altres ètnies considerades racialment «inferiors» o «nocives», val a dir, el seu projecte biopolític criminal i radical (per exemple, pp. 51-54).

Un altre tret del projecte imperial nazi present al llarg del llibre és el caràcter quasi caòtic del seu desenvolupament, amb la superposició i conflicte de jurisdiccions entre els diferents estaments de l'estat i el NSDAP, així com la tendència nihilista del règim, en el qual les contradiccions s'aprofundeixen, sovint com a

conseqüència de decisions que pretenen superar-les; i com a conseqüència d'això assenyalava amb claredat que l'únic destí que Hitler i els seus sequaços reservaven per als països satèl·lits i ocupats era l'explotació despietada de les poblacions subjugades i el saqueig sistemàtic dels territoris ocupats, cosa que assegurava, paradoxalment, la impossibilitat de perdurabilitat del seu imperi (pp. 427-437).

També s'hi detecten, però, en aquest treball, certes dificultats que si bé no invaliden el conjunt de l'obra en redueixen l'impacte com a eina explicativa de l'objecte d'estudi. Una és l'afirmació de la suposada «esquerranització» dels règims terminals italià (Saló) i hongarès (Ferenc Szálasi i la Creu Fletxada), al costat de la real radicalització feixista, en les fases finals de la guerra, sense presentar al lector proves objectives o arguments que confirmen aquest enunciat (pp. 485-486). Una altra n'és l'enfocament de les relacions hispano-alemanyes, en què l'autor manté la tesi que la «prudència» franquista va permetre evitar l'entrada d'Espanya en la guerra al costat de l'Eix, cosa que ha estat qüestionada per la historiografia espanyola recent, que sembla que desconeix. Finalment, un error puntual que cal assenyalat està relacionat amb l'afirmació que Franz Seldte, ministre de Treball del Reich des de l'arribada de Hitler al poder fins a Doenitz, va ser el «nou» ministre de Treball amb aquest darrer (p. 692). Per bé que aquests dèficits no anul·len altres aspectes d'interès del llibre, es pot dir que no arriba al nivell d'excel·lència de treballs anteriors del mateix autor.

Alejandro Andreassi Cieri

² Woodruff Smith: *The ideological origins of Nazi imperialism*, Oxford University Press, Nova York, 1986.